

KÄÄNNÖS VENÄJÄSTÄ

LÄHDE:

”Expert RA” Ratings Agency, www.raexpert.ru

VENÄJÄN METSÄTEOLLISUUDEN TILA JA KEHITYSNÄKYMÄT

Oheisen materiaalin tarkoituksena on hahmotella Venäjän metsäteollisuuden keskeisiä ongelmia sekä antaa taustatietoa keskusteluun metsätoimialan nykytilasta ja kehitysnäkymistä.

Katsaus perustuu arviointitoimisto Ekspert RA:n tutkimustuloksiin toukokuulta 2002. Tutkimusmateriaalina on käytetty Venäjän valtioneuvoston ja tullikomitean virallisia tilastotietoja, metsäsektorin toimintaa koskevia ohjeita ja ohjelmia sekä julkisista lähteistä, mm. venäläisistä ja ulkomaisista lehdistä saatuja tietoja.

Yleistyksen ja johtopäätökset kuvaavat siis arviointitoimisto Ekspert RA:n kantaa ja voivat sen vuoksi poiketa niin markkinoilla toimivien tahojen kuin viranomaistenkin mielipiteistä.

Arviointitoimisto Ekspert RA suunnittelee vielä myöhemmin palaavansa tässä käsiteltyihin ongelmiin sekä metsätoimialan tilan ja näkymien yksityiskohtaisempaan analysointiin ottaen huomioon myös pyöreän pöydän keskusteluissa esiin tulleet mielipiteet aiheesta: Polkeeko metsäteollisuus paikoillaan vai onko se talouselämää eteenpäin vievä voima?

1. Tiivistelmä	2
Millaisia investointeja metsäsektori tarvitsee?	2
Mikä sijoittajia pidättelee?	3
Väliaikainen mahdollisuus	5
2. Metsäteollisuuden tila ja kehitysnäkymät	6
2.1 Yleistä luonnehdintaa	6
2.2 Tärkeimpien tuotelajien tuotannonkehitys	8
2.3 Metsävarat	9
2.4 Ulkomaankauppa	11
2.5 Metsätoimialan organisaatorakenne	15
2.6 Yritysten rahatilanne	17
2.7 Aineellis-tekninen perusta ja investointihalukkuus	20
2.8 Metsäteollisuuden kehitysnäkymät	23

1. Tiivistelmä

Metsäsektori edustaa Venäjän talouselämän käyttämätöntä potentiaalia. Asiantuntijoiden mielestä puutavaran vuotuinen vienti voisi aivan hyvin olla 20 – 30 mrd. USD:n luokkaa, jolloin vientimäärät olisivat verrattavissa öljyn ja kaasun nykyisiin vientitoimituksiin ja ylittäisivät metallin vientimäärät selvästi. Todellisuudessaan vienti on ollut alle 5 mrd. USD:tä. Mutta ikävintä on, ettei merkkejä tilanteen paranemisesta ole näkyvissä. Valtiontilastokomitean mukaan metsäteollisuuden tuotanto kasvoi vuonna 2001 vähän yli 2 %, mutta tuotteiden vientimäärä laski.

Viime aikoina tilannetta on pohdittu suhteellisen aktiivisesti kaikilla tasoilla. Puheenvuoroja aiheesta on kuultu sekä metsäteollisuudenharjoittajien että hallitusvirkamiesten, lainsäätäjien ja alueellisen virkavallan edustajien keskuudessa. Venäjän presidentti Vladimir Putinkaan ei ole jäänyt yhä vilkkaammasta keskustelusta syrjään, vaan on ilmaissut huolensa metsätoimialan tilasta.

Nykyiset ongelmat johtuvat siitä, että jo yli kymmenen vuoden ajan metsäsektorin on käytännössä annettu selviytyä omin päin. Puunjalostusyrietykset eivät ole lämpövoimatuotannosta, metalli- ja elintarviketeollisuudesta poiketen kuuluneet Venäjän teollisuuden herkkupaloihin, jotka olisivat houkuttelleet venäläisiä suurinvestointeihin. Jäätymään pitkäksi ajaksi Venäjän liike-elämän marginaaliin metsäsektori on pääasiassa toiminut omien, hyvin rajallisten varojensa varassa sekä menettänyt mahdollisuutensa intressiensä tehokkaaseen lobbaukseen valtaapitävissä rakenteissa. Itse valtiohan piti pitkän aikaa parempana pysyä etäällä metsäalan ongelmista periaatteella: ”Lämpövoimatuotanto on meille tärkein, kaiken muun voimme kyllä ostaa”.

Nykyään metsäalan vaikeudet ovat kuitenkin sen laajuisia, että yritykset eivät kykene ratkaisemaan niitä omin voimin. **Pääongelma on käyttöomaisuuden katastrofaalinen tila.** 80 % käyttöomaisuudesta on toivottoman vanhentunutta ja loppuun kulunutta. Sen vuoksi tärkeintä on saada investointeja nopeasti.

Millaisia investointeja metsäsektori tarvitsee?

Venäjän metsäsektorin ongelmista käytävään väittelyyn osallistuneet, usein jopa täysin vastakkaisten mielipiteiden edustajat ovat varauksetta samaa mieltä siitä, että ala kaipaa investointeja kuumeisesti. Ei niinkään kertainvestointeja, olisivatpa ne kuinka suuria tahansa, vaan laajoja useamman vuoden pituisia investointihankkeita.

Johtavien sijoitusyhtiöiden analyytikot sanovat, että metsäsektorille on ehdottomasti **saatava investointeja vähintään 2 – 3 mrd. dollarin arvosta vuodessa.** Muiden asiantuntija-arvioiden mukaan metsäsektorin optimaaliseen kehittämiseen tarvitaan 1,3 trilj. ruplaa lähimpien 15 vuoden kuluessa. Luku ei vaikuta liian epärealistiselta kun huomioidaan, että metsätoimialan tietyillä lohkoilla 80 % käyttöomaisuudesta on loppuun kulunutta. Venäjällä käyttöomaisuuden kuluneisuutta kuvaava luku on keskimääräisesti vähän yli 50 %. Venäläiset markkinatoimijat eivät selvästikään ole nyt valmiita tuollaisiin satsauksiin. Vuonna 2001 metsäyritykset käyttivät investointeihin noin 14 mrd. ruplaa, mikä on 87 % metsäsektorin kaikista investoinneista. Jo tuolloin käväistiin yritysten mahdollisuuksien rajoilla. Valtiollakaan ei investointeihin tarvittavaa rahaa ole. Valtaosa metsäteollisuudenharjoittajista ei odotakaan saavansa rahoitusta suoraan valtionbudjetista. Kuitenkin ainoastaan valtio voi sijoittajien nykyiset esteet poistamalla luoda edellytykset pääomien saamiseksi metsäalalle.

Mikä sijoittajia pidättelee?

Vuokrausjärjestelmän tehottomuus metsänkäytön jarruna

Metsävarojen hyödyntämisen tehostaminen edellyttää perinpohjaisen **metsänvuokrauspolitiikan** luomista. Nykyään metsävarojen väliaikaisista käyttöoikeuksista päätetään yleensä aluetason hallintoelimissä ja monissa tapauksissa vuokra-aikaa rajoitetaan 3-5 vuoteen, kun se lain mukaan pisimmillään on 49 vuotta. Tämä sopii pienehköille korjuuyrityksille, mutta tuskin on tehokasta pitkäjänteisemmästä vakaasta liiketoiminnasta kiinnostuneiden suuryritysten kannalta, jotka ovat valmiita sijoittamaan varojaan useita vuosikymmeniä vaativaan metsänuudistamiseen. Ilman vuokra-aikojen pidentämistä, on turha toivoa, että rahaa metsäsektorille satsattaisiin merkittävässä määrin. Siksi metsänvuokrausajkojen jatkamista nykyisestäään on kannatettava. Vuokrausjärjestelmää sinänsä on kuitenkin muokattava. Nykyisen hankalan menettelytavan vuoksi vain 17 % palstoista jaetaan avoimissa metsähuutokaupoissa, joiden kautta on mahdollista saada 49 vuoden vuokraoikeus.

Selkeää liikehdintää toivottuun suuntaan on jo havaittavissa. Venäjän federaation luonnonvarainministeriön valmistelemissa Metsätalouden kehittämissuunnitelman luonnoksessa vuoteen 2010 on huomioitu vuokra-ajan pidentäminen 50 – 70 vuoteen. Vuokratyösuojelun ohella ohjelmassa puhutaan väliaikaista metsänkäyttöä koskevan päätöksenteon siirrosta alueelliselta tasolta federaation tasolle. Aluetason virkamiehet luultavammin tulevat vastustamaan ohjelman hyväksymistä ja varsinkin toteutusta käytännössä, koska heillä on yhä edelleen olemassa merkittävät lobbausmahdollisuudet. Aloite voi tyrehtyä alkuunsa, jos poliittista tahtoa ratkaisuun ei löydy.

Laittomat hakkuut

Laillisia mahdollisuuksia metsävarojen väliaikaiseen käyttöön on laajennettava samalla kun tehostetaan metsään kohdistuvan rikollisuuden, mm. laittomien hakkuiden torjuntaa.

Nykyään salahakkuut ovat saavuttaneet suurten hakkuuyritysten toimintaan rinnastettavissa olevat mittasuhteet. Arvioiden mukaan laittomien hakkuiden osuus on vähintään 20 % virallisesti ilmoitetuista korjuumääristä. Tuskin noin mittava varastaminen on mahdollista paikallisviranomaisen olematta asiasta tietoisia. Vahingon ovat jo varsin huomattavat.

Vuosien mittaan tilanne on vain huonontunut varsinkin kun varastetun tavaran myynnistä ei toistaiseksi ole syntynyt suuria ongelmia. Jopa kaikkein vaatimattomimpienkin arvioiden mukaan Venäjältä salakuljetetaan puuta noin 30 % yli jalostamattoman puutavaran laillisen viennin. Yksittäisten todistajanlausuntojen mukaan Venäjän rajalla oleville alueille Kiinassa on perustettu puunjalostusyrityksiä, jotka saavat pääosan raaka-aineestaan salakuljetuksen kautta.

Pakollinen kilpailuasetelma laittoman liiketoiminnan kanssa rajoittaa merkittävästi laillisesti toimivien yritysten kehittämismahdollisuuksia. Tilannetta on mahdotonta muuttaa ilman lainvalvontaelinten ja tullin täsmällistä ja hyvin sujuvaa yhteistyötä.

Luotettavan omaisuussuojan puuttuminen

Viime aikoina metsäsektori on yhä useammin mainittu omaisuuden uudelleenjakoon liittyneiden konfliktien yhteydessä. Vuoteen 2000 mennessä metsäsektorille muotoutunut korporatiivinen rakenne elää nyt muutoskautta, joka liittyy muusta liiketoiminnasta merkittävän omaisuuden tehneiden suuryritysten tulon metsäalalle. Nyt ne ovat kiinnostuneet saamaan rahaa lisää puunjalostuksesta. Varsinkin metalliteollisuusyhtiöt tavoittelevat aktiivisesti kontrolliasemaa metsäalan isoimmista yrityksistä. Tämän lisäksi myös monet ulkomaiset yhtiöt ovat kiinnostuneet venäläisten sellu- ja paperitehtaiden sekä puunjalostuslaitosten hankkimisesta.

Tuotannon kehittämiseen suunnatuista suurinvestoinneista kiinnostuneiden sijoittajien ilmaantumisesta voidaan toisaalta vain iloita. Toisaalta Venäjän lainsäädännön puutteet sekä oikeus- ja välitystuomioistuinten puolueellisuus mahdollistavat varsin aggressiivisen fuusioitumisen. Konkurssiin julistetaan myös kannattavia yrityksiä (Ekspert-lehti on usein julkaissut artikkeleita konkurssilainsäädännön puutteista). Viime vuonna omaisuuden uudelleenjaosta riideltiin vakavasti mm. Bratskin

ja Syktyvkarin puunjalostustehtailla sekä Arkangelin sellu- ja paperitehtaalla, joiden toimintaa kuvaavat tunnusluvut eivät todellakaan kerro yritysten olleen ylitsepääsemättömässä kriisissä. Kuitenkin pohdittaessa omistajavaihdosten taloudellista tarkoituksenmukaisuutta ovat käytetyt voimakeinot kontrollisaseman saavuttamiseksi puunjalostuslaitoksista vaikuttaneet merkittävästi siihen, kuinka houkuttelevalta maa investoijista tuntuu. Vakavasti otettavien ulkomaisten sijoittajien tulemisesta alalle on aikaista puhua niin kauan, kun edullisilla yhtiöostoilla pääsee käsiksi vähänkin velkaantuneisiin yhtiöihin ja kun riitelevien osapuolten melkein pä aseistautuneet turvallisuusjoukot vielä vastustavat omistajavaihtoa.

Liiketoiminnan tulos alhainen tuotantorakenteen ja viennin tehottomuuden vuoksi

Maailmanlaajuisesti metsäyhtiöiden toiminta on kannattavaa, kun raaka-aine jalostetaan mahdollisimman pitkälle ja puupitoisista tuotteista saadaan tehdyksi kattava valikoima sahatavarasta hienopaperiin ja metsäkemian tuotteisiin saakka. Tuottavimpia ovat kuitenkin ne artikkelit, joiden valmistuksessa käytetään uusinta teknologiaa. Venäjällä tilanne on toinen. Ongelmat eivät rajoitu tarvittavien koneiden ja laitteiden puutteeseen, vaikka silläkin on oma merkityksensä.

Venäläisten tuottajien kohdalla vientikiintiöt sanelevat puupitoisten tuotteiden tuotantorakenteen. Ne koskevat yli puolta Venäjän federaatiossa valmistetuista tuotteista. Ulkomailla kysyntää on pääosin tuotteista, joiden katteet ovat alhaiset. Niinpä raakapuun ja sahatavara kattavat yli puolet Venäjän viennistä. Loput metsäalan viennistä on selluloosan, paperin ja kartongin vientiä. Jalostetun puutavaran vientiä pidättelee suhteellisen suuret vientitullit samalla kun vähän jalostetuista tuotteista (mm. raakapuusta) vientitullia ei peritä. Venäläisen selluloosan, paperin ja kartongin viejän on maksettava tullimaksuina 10 % tullausarvosta.

Nykyinen tariffipolitiikka johtaa venäläisten puunjalostuksen puolivalmisteiden ja lopputuotteiden hintakilpailukyvyyn alenemiseen samalla kun maailmanmarkkinoiden suhdanteetkaan eivät suosi venäläisiä tuottajia. Käytännössä tämä yllyttää raaka-aineen vientiin. On vaikea olettaa, että yhtiöt noissa oloissa kiinnostuisivat uudistamaan tuotantoaan nostaakseen pitkälle jalostettujen tuotteiden osuutta varsinkin kun otetaan huomioon, että jalostetuilla tuotteilla Venäjällä on verrattain kapeat markkinat.

Metsäteollisuustuotteiden tuotantorakennetta voitaisiin parantaa keskitetyllä ja hyvin toteutetulla investointipolitiikalla. Sen jälkeen kun hallitus on määritellyt tulevaisuuden kannalta metsäsektorin merkittävimmät ja tärkeimmät, myös maan talouselämän yleiseen kehittämiseen oleellisesti vaikuttavat osa-alueet, kykenee se mahdollisesti turvaamaan juuri niiden osa-alueiden edistymisen markkinoilla. Toisaalta sanelupolitiikkansa avulla toisaalta luomalla tuottajia aktivoivia vero- ja tariffimenetelmiä. Kuitenkaan minkäänlainen valtion tuki ei tuota tulosta niin kauan, kun tuottajat eivät itse ryhdy konkreettisesti lisäämään liiketoiminnan tehokkuutta esimerkiksi omarahoitusosuuksin.

Venäläisten metsäkonevalmistajien puuttuminen

Pakollisista laitehankinnoista tulee nykyään kuluja suhteellisen hyvinvoivillekin yrityksille, joilla on riittävästi varaa tuotantokalustonsa uusimiseen. Venäläinen koneenrakennusala ei edes neuvostoajana valmistanut kaikkia metsäalan tarvitsemia koneita. Venäläisten laitteiden laatu oli yleensä huomattavasti huonompi kuin länsimaisten. Suurin osa Neuvostoliiton kukoistuskaudella rakennetuista sellu- ja paperitehtaista varustettiin ulkomaantoimitusten turvin, jolloin tuontilaitteiden osuus ylsi 80 %:iin. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen osa koneenrakennusteollisuudesta jäi Venäjän ulkopuolelle eikä kotimaisten koneenrakentajien tuotteiden laatu ainakaan parantunut. Siksi metsäsektorin kaikkien suurten yritysten oli käytännössä pakko hankkia tuontilaitteita, muuta vaihtoehtoa ei ollut. Venäjän puunjalostustuotteiden tuottajien kilpailukyvyyn nostaminen edellyttää valtion tullipolitiikan tarkistusta vähentämällä tai poistamalla tuontitullit kokonaan sellaisilta tuotantolaitteilta, joita Venäjällä ei valmisteta. Etenkin kun budjettitappiot voidaan verrattain helposti kompensoida jalostamattoman puutavaran korkeammilla vientitulleilla.

Samanaikaisesti on tarpeen tukea myös puunkorjuulaitteiden leasingjärjestelmää sekä luoda verohelpotusjärjestelmä venäläisille koneenrakennusyhtymille, jotka ovat kehittämässä yhteishankkeita johtavien ulkomaisten metsäkonevalmistajien kanssa.

Väliaikainen mahdollisuus

Tämä ei ole lähestulkoonkaan kattava kuvaus ongelmista, joita Venäjän metsäsektorille tehtävien investointien yhteydessä voi syntyä. Ongelmien nopeitakin ratkaisuja voidaan loppujen lopuksi pitää hieman myöhästyneinä. Nykyisessä tilanteessa menee vähintäänkin vuosi tai pari kunnes metsätoimialan investointi-ilmasto päästään konkreettisesti parantamaan. Sijoittajat tarvitsevat saman verran, jos eivät enemminkin voidakseen luottaa voimassa olevan järjestelmän tehokkuuteen ja Venäjän metsäteollisuuteen tekemiensä investointien riskittömyyteen. Myös alan investointisykli on pitkä. Suuret hankkeet mahdollisesti maksavat itsensä takaisin parhaassa tapauksessa 3 – 5 vuodessa ensimmäisistä investoinneista laskien. Näin ollen realistista palautetta (kannattavuutta) metsäsektorin investointi-ilmaston parantamisesta tuskin voidaan odottaa alle 8 – 10 vuoden. Venäjän metsäsektorin potentiaalit ovat kuitenkin joka tapauksessa sellaiset, että toimiin kannattaa ryhtyä.

2. Metsäteollisuuden tila ja kehitysnäkymät

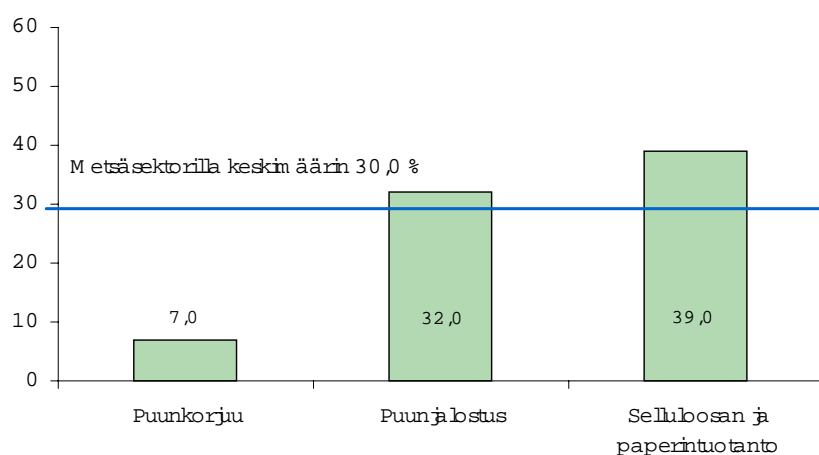
2.1 Yleistä luonnehdintaa

Venäjän metsäteollisuussektori, johon kuuluu korjuu- ja puunjalostusyriityksiä sekä sellu- ja paperitehtaita, ei tällä hetkellä ole Venäjän teollisuuden johtavien alojen joukossa. Vuonna 2001 metsäsektorin osuus teollisuustuotannosta oli 4,4 %, ala oli siten vasta 7. sijalla. Metsäala työllistää kuitenkin yli miljoona ihmistä, mikä tekee siitä sosiaalisesti merkittävän työllistäjän.

Kaikkiaan korjuu- ja puunjalostusalan yrityksiä on yli 20 000, joista suurin osa on suhteellisen pieniä. Tämä seikka kertoo metsäyritysten tuotannon vähäisestä keskittymisestä Venäjän eri teollisuusalojen joukossa. Keskimäärin metsäalan neljän suurimman tuottajan osuus oli noin 30 %, mikä on Venäjän teollisuutta kuvaavien lukujen alhaisimpia (Venäjän keskiarvo on yli 50 %). Puunkorjuualalla johtavien tuottajien osuus jää 7 %:iin (kuva 2.1.1).

Kuva 2.1.1

Tuotannon keskittyminen metsäteollisuudessa, %*

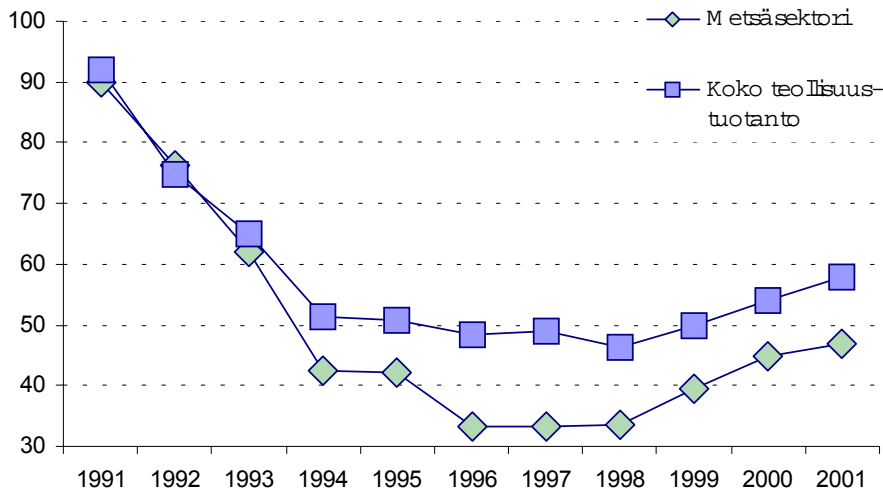
* tuotannon keskimääräinen keskittymiskerroin, joka kuvaa metsäsektorin jokaisen segmentin 4 suurimman yhtiön osuutta

Lähde: Ekspert RA

Metsäteollisuussektori koki 1990-luvun talouskriisin vaikutukset muita teollisuudenaloja voimakkaammin. Vuodesta 1992 alkaen metsäalan tuotantoluvut laskivat nopeammin kuin muilla aloilla Venäjällä ja lisäksi ero ajan myötä vain kasvoi. Taloudellisen tilanteen yleinen kohentuminen laman jälkeen vaikutti metsäteollisuuteen positiivisesti. Jo 1999 metsäalan tuotanto kasvoi yli 118 % edellisvuoteen verrattuna. Myöhemmin kasvuvauhti alkoi kuitenkin hidastua. Loppujen lopuksi vuonna 2001 metsäteollisuuden tuotantomäärät olivat vajaa puolet vuonna 1990 saavutetuista määristä, kun taas koko Venäjää kuvaava luku oli 58 % (kuva 2.1.2).

Kuva 2.1.2

Metsäteollisuuden tuotantomäärien kehitys 1991-2001, % verrattuna vuoteen 1990.

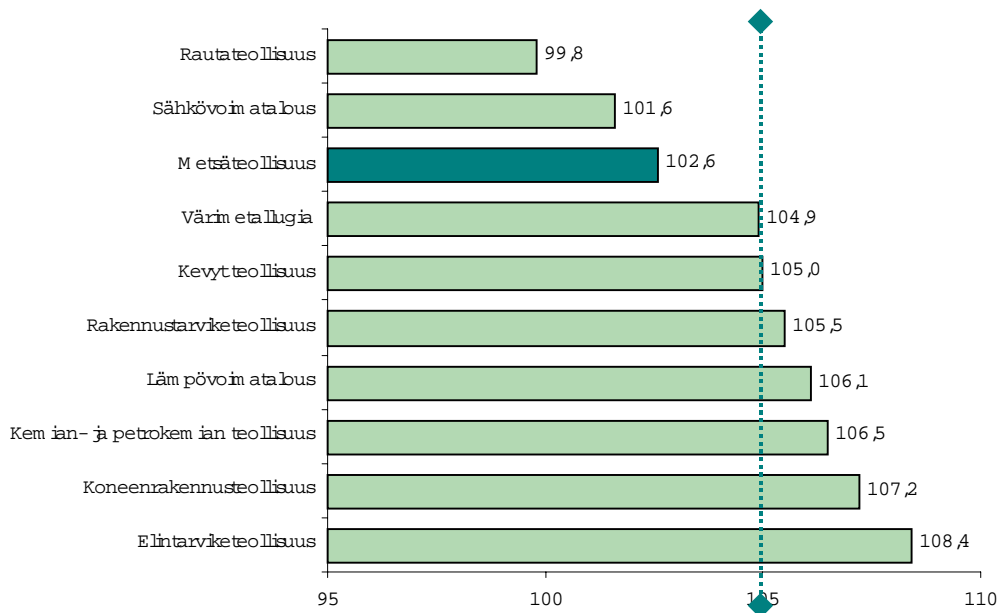

Lähde: Ekspert RA

2001 puupohjaisten tuotteiden tuotanto kasvoi kaikkiaan 2,6 % jääden yleisestä teollisuustuotteiden tuotannonkehityksestä jälkeen. Vuoden tulosten mukaan metsäsektori oli kolmen heikoimmin kehittyvän teollisuudenalan joukossa (kuva 2.1.3).

Kuva 2.1.3

Venäjän tärkeimpien teollisuudenalojen kehitysdynamiikka 2001, % verrattuna vuoteen 2000.

Lähde: Venäjän tilastokomitea

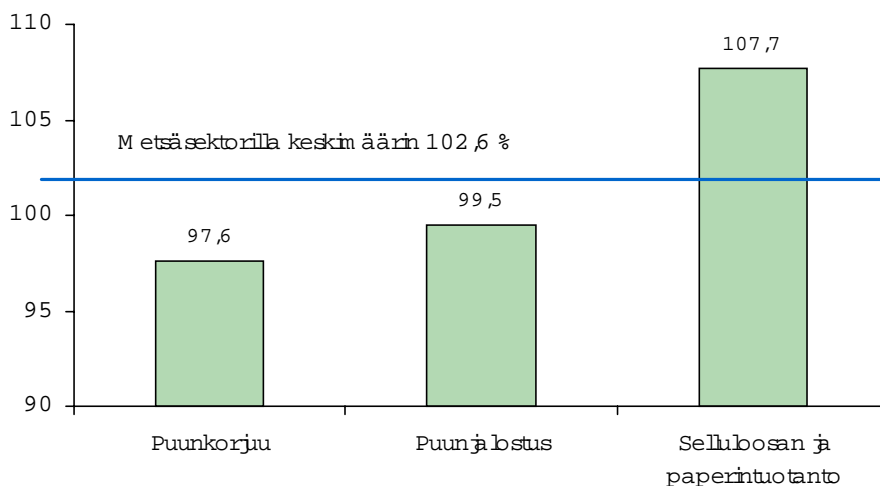
Kolmen lamanjälkeisen vuoden aikana metsäala nähtävästi käytti käytännöllisesti katsoen koko sen kasvupotentiaalin, jonka vuoden 1998 ruplan rankka devalvaatio oli saanut aikaan. Kun kansallisvaluutta pysyi vakaana, metsäsektorin yritykset menettivät maailmanmarkkinoilla tärkeimmän etunsa, nimittäin kilpailukykyisen hintansa. Kun otetaan huomioon se, että suurin osa yrityksistä tekee vientitoimituksia, on tuo seikka omiaan pysäyttämään koko alan toiminnan. Ensimmäiset merkit ovat jo nähtävissä: vuoden 2002 ensimmäisellä neljänneksellä metsäsektorin tuotantomäärät laskivat, vaikka tuotannon kokonaislasku ei vielä suuri olekaan (-0,4 %).

2.2 Tärkeimpien tuotelajien tuotannonkehitys

Metsäsektorin toimialoista ainoastaan sellu- ja paperiteollisuuden tuotantoluvut jatkoivat kasvuaan vuonna 2001. Korjuu- ja puunjalostusyritysten oli pakko supistaa tuotantoaan (kuva 2.2.1).

Kuva 2.2.1

Venäjän metsäsektorin tärkeimpien toimialojen tuotantomäärät vuonna 2001, % verrattuna vuoteen 2000.

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Korjuuyritysten toiminnan tunnuslukuja määrittelevä puukuljetusten kokonaismäärä oli vuonna 2001 87,2 milj. m³. Huomattava osa korjuutöistä kuitenkin tehdään pimeänä eivätkä ne siten näy virallisissa tilastoissa. Laittomia hakkuita tehdään nykyään poikkeuksellisen laajamittaisesti. Joidenkin arvioiden mukaan niiden osuus on vähintään 20 % valtiontilastokomitean kirjaamista luvuista. Tuollainen ”kilpailu” on haitallista laillisen liiketoiminnan indikaattoreiden kannalta. Vuonna 2001 puukuljetusten määrä väheni edellisvuoteen verrattuna 2,2 %. Vuoden 2002 alussa puunkorjuumäärien lasku kiihtyi oleellisesti kasvaen 7,6 % saakka (taulukko 2.2.1).

Taulukko 2.2.1

Metsäsektorin tärkeimpien tuotteiden tuotantomäärät 1999–2001

150 Tuote	2000	2001	2002 1. vuosinelj.	2001/2000, %	2001/2002 1. vuosinelj. , %
Puunkorjuu					
Puukuljetukset, milj. k-m ³	89,20	87,20	33,30	97,80	92,40
Puunjalostus					
Sahatavara, milj. m ³	18,05	17,30	4,50	95,80	95,20
Vaneri, 1000 m ³	1 483,00	1 590,00	441,00	107,20	108,20
Lastulevyt, 1000 m ³	2 294,00	2 482,00	662,00	108,20	100,40
Sellu- ja paperiteollisuus					
Selluloosa, 1000 t	2 017,00	2 136,00	558,00	105,90	108,90
Paperi, 1000 t	3 318,00	3 415,00	866,00	102,90	102,70
Kartonki, 1000 t	1 980,00	2 180,00	577,00	110,10	112,50

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Puunjalostusmäärien supistuminen liittyy pääosin sahatavaratuotannon vähenemiseen. Vuonna 2001 sahatavaraa tuotettiin yhteensä 17,3 milj. m³, mikä on 4,2 % vähemmän kuin edellisellä vuonna. Vuoden 2002 alussa määrät laskivat edelleen, minkä lisäksi laskuvauhti hieman kiihtyi. Jalostetumpien tuotteiden, esimerkiksi vanerin ja lastulevyn, tuotanto on viime vuosina kasvanut huomattavasti. Vuonna 2001 vanerin tuotanto kasvoi 7,2 % ja lastulevyn 8,2 %. Tilaisuutta hyväkseen käyttäen venäläiset vanerintuottajat lisäsivät vientiään teollisuusmaihin (USA:han, Iso-Britanniaan ja Saksaan) ja käytännöllisesti katsoen saavuttivat näin vuoden 1990 luvut.

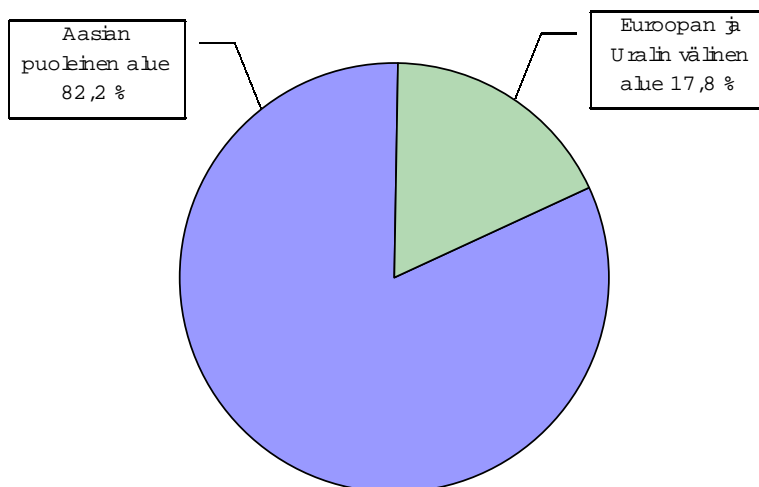
Parhaiten viime vuosina on menestynyt sellu- ja paperiteollisuus. Selluloosan-, paperin- ja kartongin-tuotantoa stimuloi niin tuotteiden kotimaanmarkkinoiden laajeneminen kuin myös tasaisena jatkunut kysyntä ulkomailla. Voimakkaimmin on kasvanut kartongintuotanto, joka kasvoi 110,1 % vuoteen 2000 verrattuna. Selluloosantuotanto on ollut hieman laimeampaa (105,9 %). Siitä huolimatta puunjalostuksen muista sektoreista poiketen niiden artikkeleiden tuotanto ei vuoden 2000 alussa pelkästään pysynyt samalla tasolla vaan myös nopeutui selvästi.

2.3 Metsävarat

Venäjän metsävarat ovat poikkeuksellisen suuret. Venäjän federaation luonnonvarainministeriön tietojen mukaan metsävarannon ja metsävarantoon kuulumattomien metsien eli puolustusministeriön ja kaupunkien hallussa olevien metsien pinta-ala oli 1990-luvun lopussa 1178,6 milj. ha. Venäjän teollistuneimmassa osassa eli Euroopan ja Uralin välisellä alueella metsiä oli alle 18 % (kuva 2.3.1).

Kuva 2.3.1

Venäjän federaation metsien alueellinen jakautuminen, %

Lähde: Venäjän luonnonvaraministeriö

1. tammikuuta 1998 tehdyn metsäinventoinnin mukaan Venäjän metsien kokonaispinta-ala oli 1172,3 milj. ha, joista metsäisiä maita oli 774,3 milj. ha. Niistä 718,7 milj. ha oli metsätalouselinten hallussa. Yleisvenäläisen metsävarojen tieteellisen tutkimuslaitoksen arvioiden mukaan 1. tammikuuta 2000 metsätalouden harjoittamiseen tarkoitettujen maiden (valtion metsävarannon) ja metsävarantoon sisällyttämättömien metsien kokonaispinta-ala Venäjällä oli 1181,4 milj. ha. Puuta noissa metsissä oli 82,1 mrd. m³. Summittaisten arvioiden mukaan maan metsätalouselinten hallussa olevan metsävarannon maiden kokonaispinta-ala vuoden 2001 alussa oli 1113 milj. ha, joista metsäkasvillisuuden peitossa on 722 milj. ha. Noilla mailla puuta arvioitiin olevan 75 mrd. m³. Vuoteen 2000 verrattuna metsävarannon kokonaispinta-ala oli kasvanut 1,7 milj. ha, metsäisten maiden 2,7 milj. ha ja havumetsien pinta-ala 1,2 milj. ha.

Venäjällä on johtoasema suurimmassa osassa metsävaroja kuvaavista tunnusluvuista (taulukko 2.3.1).

Taulukko 2.3.1

Venäjän ja kehittyneiden metsäteollisuusmaiden metsävarat (tiedot vuodelta 1998)

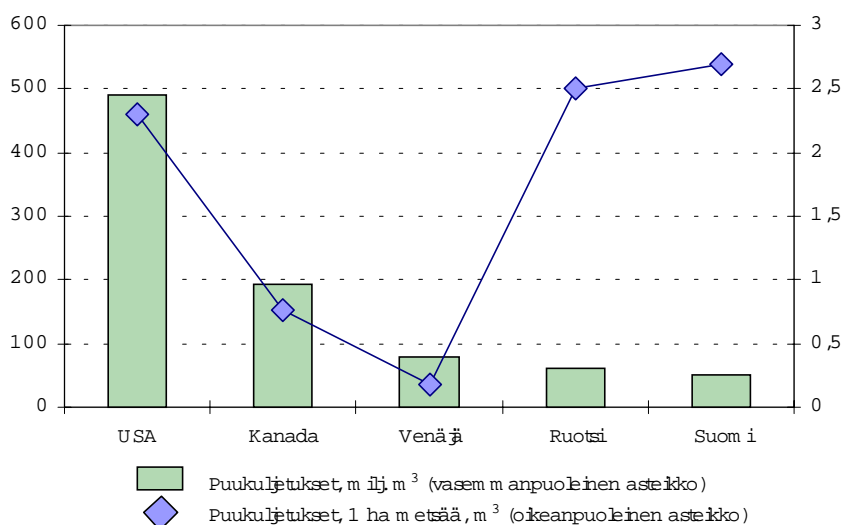
Kuvaaja	Mittayksikkö	Venäjä	USA	Kanada	Ruotsi	Suomi
Metsäiset	milj. ha	718,70	209,60	247,20	24,40	19,90
Metsien pinta-ala/hlö	ha/hlö	5,18	0,84	9,32	2,85	4,03
Käyttömetsät	milj. ha	388,50	195,60	112,10	22,00	19,50
Käyttömetsien puuvarat	milj. m ³	47 594,00	23 092,00	14 855,00	2 471,00	1 679,00

Lähde: Venäjän federaation laskentatoimisto

Metsävarojen käytön tehokkuus Venäjällä on kuitenkin paljon alhaisempi kuin kehittyneissä maissa (kuva 2.3.2). Ja mikä tärkeintä, viime vuosina on puunkorjuumäärien Venäjällä havaittu jäävän joidenkin kehitysmaidenkin, esimerkiksi Kiinan, Intian, Brasilian ja Indonesian, korjuumääriä pienemmiksi.

Kuva 2.3.2

Metsävarojen käytön tehokkuus Venäjällä ja kehittyneissä metsäteollisuusmaissa

Lähde: Venäjän federaation laskentatoimisto

Venäjällä puukuljetusmäärät ovat selvästi pienemmät kuin esimerkiksi Pohjois-Amerikan maissa, joissa metsiä on lähes kolme kertaa vähemmän, ja vain hiukan enemmän kuin Ruotsissa ja Suomessa eli maissa, joissa puuta on alueen koosta johtuen kolmekymmentä kertaa vähemmän.

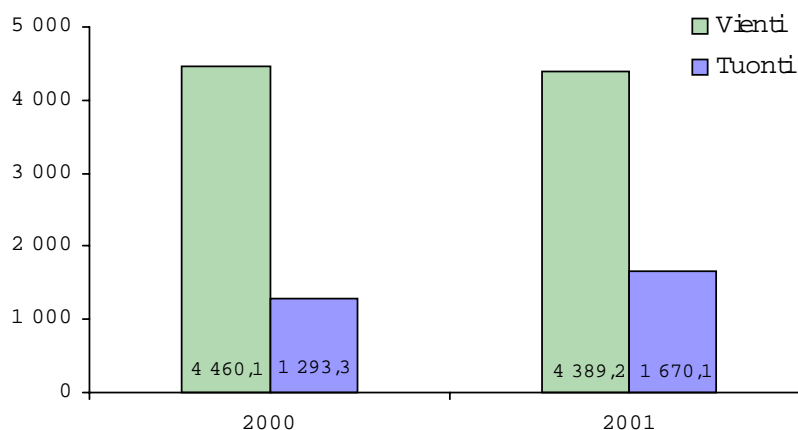
Puukuljetusmäärä laskettuna 1 hehtaarille Venäjän federaation metsäisiä maita on seitsemän kertaa vähemmän kuin Kanadassa, jonka määrät ovat seuraavaksi lähinnä ja lähes kaksikymmentäviisi kertaa vähemmän kuin Suomessa, joka on käsitellyistä maista tässä suhteessa kaikkein tehokkain.

2.4 Ulkomaankauppa

Dollareissa laskettuna puuta sekä sellu- ja paperituotteita viedään Venäjältä tällä hetkellä kolme kertaa enemmän kuin tuodaan (kuva 2.4.1). Viennin arvon vähittäinen aleneminen puutavaran tuonnin lisääntyessä Venäjälle johtaa ulkomaankaupan plusmerkkisen saldon alenemiseen.

Kuva 2.4.1

Puun sekä sellu- ja paperituotteiden vienti ja tuonti 2000-2001, milj. USD

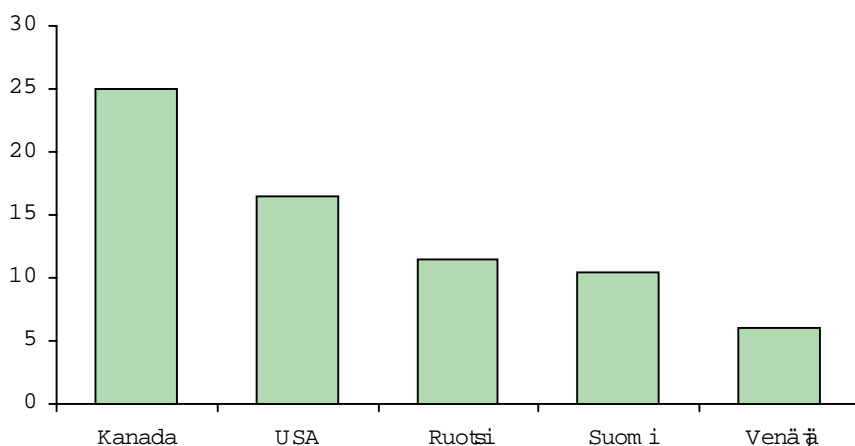
Lähde: Venäjän tullikomitea

Vienti

Metsäteollisuussektorin tuotteet ovat perinteisesti olleet Venäjän tärkeimpiä vientiartikkeleita. Vuoden 2001 tulosten mukaan metsäteollisuustuotteita vietiin 4,4 mrd. USD:n arvosta. Venäjän kotimaisesta tuotannosta vientiin menee yli 50 %. Venäjän vientitulot ovat kuitenkin oleellisesti pienemmät kuin puu- ja paperituotteiden maailmanmarkkinoita johtavilla mailla (kuva 2.4.2).

Kuva 2.4.2

Puu- ja paperituotteiden johtavien viejämaitten vientitulot, mrd. USD

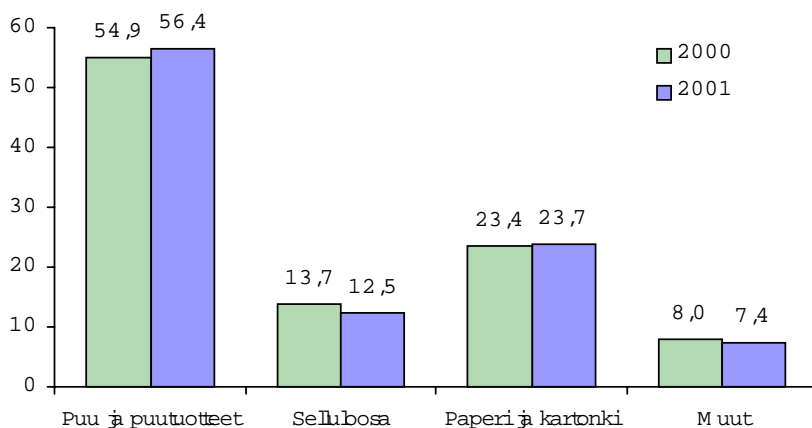

Lähde: Venäläiset ja ulkomaiset lehdet

Yksi syy Venäjän jäämiseen puu-, sellu- ja paperituotteiden markkinajohtajista jälkeen löytyy Venäjän viennin tehottomuudesta. Vientiin menee pääasiassa raakapuuta, halvimpia puujalosteita, selluloosaa ja paperia (taulukko 2.4.1). Vuonna 2001 puu- ja sahatavaran osuus hieman kasvoi, kun taas selluloosan osuus supistui.

Kuva 2.4.3

Venäjän puun, selluloosan ja paperin vienninkehitys 2000 – 2001, % valuuttatuloista

Lähde: Venäjän tullikomitea

Vaikka Venäjä johtaa pyöreän puutavaran viennissä luonnollisilla tunnusluvuilla mitattuna, ovat tuotteista saadut vientitulot pienemmät kuin USA:lla. Tuo johtoasema onkin Venäjän ainokainen. Sahatavaran ja vanerin viennissä Venäjä ohittaa ainoastaan Saksan ja Ranskan, joiden metsävarat eivät suinkaan ole suurimmasta päästä. Venäjän paperi- ja kartonkitoimitukset ulkomaille ovat vähintään 1,7 kertaa pienemmät kuin lähinnä seuraavalla johtavalla viejämaalla (jopa luonnollisilla tunnusluvuilla laskettuna).

Taulukko 2.4.1

Puun ja paperin johtavat viejämaat 2002, %

Maa	Raakapuu		Sahatavara		Paperi ja kartonki	
	määrä	arvo	määrä	arvo	määrä	arvo
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
USA	24,1	37,2	5,4	8,3	12,3	15,2
Kanada	3,5	4,2	43,1	47,7	15,8	11,0
Ruotsi	1,7	1,3	9,6	8,0	9,4	8,5
Suomi	0,3	0,5	7,3	5,7	12,0	11,5
Saksa	7,8	7,0	2,0	1,8	8,2	10,3
Ranska	3,7	4,8	1,1	1,2	4,4	4,4
Venäjä	35,3	21,6	6,9	2,8	2,5	1,3
Muut	23,6	23,4	24,6	24,5	35,4	37,8

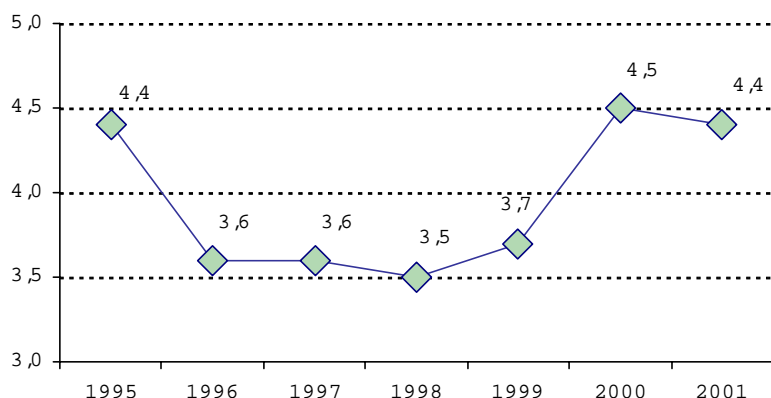
Lähde: Venäjän tullikomitea, venäläiset ja ulkomaiset lehdet

Venäjä vie puu- ja paperituotteita yli 100 maahan. Raakapuuta toimitetaan eniten Suomeen (noin 30 % vuoden 2000 kaikista toimituksista). Japaniin ja Kiinaan (noin 20 %) ja Ruotsiin (n. 10 %). Sahatavaraa ostavat eniten Japani ja Egypti (noin 8,5 % kumpikin), Iso-Britannia ja Saksa (noin 7 %). Myös IVY-maihin toimitetaan merkittäviä määriä sahatavaraa (noin 17 %). Noin 60 % venäläisestä vanerista viedään USA:han (liikutaan 20 % tasolla), Iso-Britanniaan (15 %) sekä Saksaan, Egyptiin ja Viroon. Selluloosan ostajista suurin on Kiina, jonka osuus Venäjän viennistä on yli 35 %.

Vuodesta 1995 alkaen Venäjän vienti laski järkkymättömästi saavuttaen pohjalukemat 1998. Loppujen lopuksi vuoden 1998 kriisi kuitenkin vaikutti positiivisesti niin metsäteollisuussektorin ulkomaankauppaan kuin myös muidenkin vientioituneiden alojen toimintaan: ruplan arvon laskun seurauksena valuuttatulot kasvoivat. Mutta kun kansallisvaluutan devalvaation vaikutukset oli loppuun kaluttu, ulkomaantoimitukset alkoivat uudelleen vähetä. Niinpä 2001 vienti laski lähes 100 milj. USD:llä (kuva 2.4.4).

Kuva 2.4.4

Venäjän valuuttatulot puun, selluloosan ja paperin viennistä 1995 – 2001, mrd. USD

Lähde: Venäjän tilastokomitea ja tullikomitea

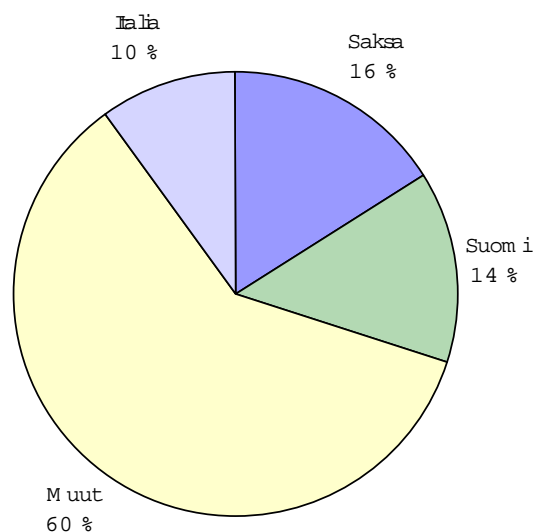
Tuonti

Kuluneena vuonna Venäjälle tuotiin puu- ja paperituotteita vajaat 1,7 mrd. USD:n arvosta. Maahan-tuonti perustuu ennen kaikkea siihen, että raaka-aineen toimittaminen venäläisistä raaka-aineen-tuottajista kaukana sijaitseville kotimaisille jalostusyrietyksille on taloudellisesti tarkoituksen-mukaista. Maahantuontia tarvitaan myös siitä syystä, että joitakin puujalosteita tai sellu- ja paperi-teollisuuden tuotteita Venäjällä ei tehdä tai niiden laatu on huono.

Noin kaksi kolmasosaa Venäjälle tuotavien metsäteollisuustuotteiden arvosta koostuu sellu- ja paperiteollisuuden tuotteista. Noihin kuuluvat ensisijaisesti hienopaperi- ja erikoispaperilaadut, joita Venäjällä ei tuoteta. Samanaikaisesti maahan tuodaan tuotteita, joiden kysyntä voitaisiin täysin tyydyttää venäläisten tuottajien tarjoamalla valikoimalla (hygieniatuotteet, pakkaustarvikkeet jne.). Puujalosteista Venäjän federaatioon toimitetaan rakennustarvikkeita (ikkuna- ja ovielementtejä, parkettia, pinnoitteita, ennen kaikkea Suomesta, Sloveniasta, Italiasta ja Saksasta), puulevyjä (Saksasta, Puolasta ja Italiasta) sekä huonekaluja (suurimpina toimittajina Italia, Puola, Suomi ja Saksa). Kaiken kaikkiaan puu- ja paperituotteita Venäjälle tuodaan eniten Saksasta (kuva 2.4.5).

Kuva 2.4.5

Puu- ja paperituotteiden tuonti Venäjälle, %

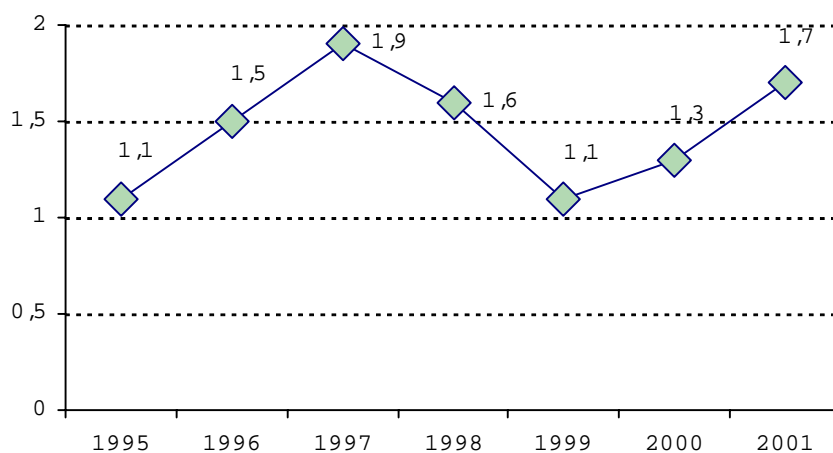
Lähde: Venäjän tullikomitea

Ruflan kurssimuutokset määrittelevät paljon sitä, miten puutavaran maahantuonti kehittyy. Silloin kun valuutta pysyy vakaana, tuontitoimitusten osuus kasvaa, ruflan devalvaatio sen sijaan johtaa käytännössä heti maahantuonnin vähenemiseen. Vuonna 2001 puutavaran tuonti Venäjälle kasvoi 0,4 mrd. USD:tä juuri niiden tekijöiden vuoksi.

Syynä saattoi olla se, että maailmanmarkkinatasoisten metsäteollisuustuotteiden kysyntä kasvoi. Noissa oloissa venäläiset laadukkaita tuotteita valmistavat tuottajat joutuvat kovan kilpailupaineen alaisiksi.

Kuva 2.4.6

Puun, selluloosan ja paperin maahantuonnin kehitys Venäjällä 1995 – 2001, mrd. USD

Lähde: Venäjän tilastokomitea ja tullikomitea

2.5 Metsätoimialan organisaatorakenne

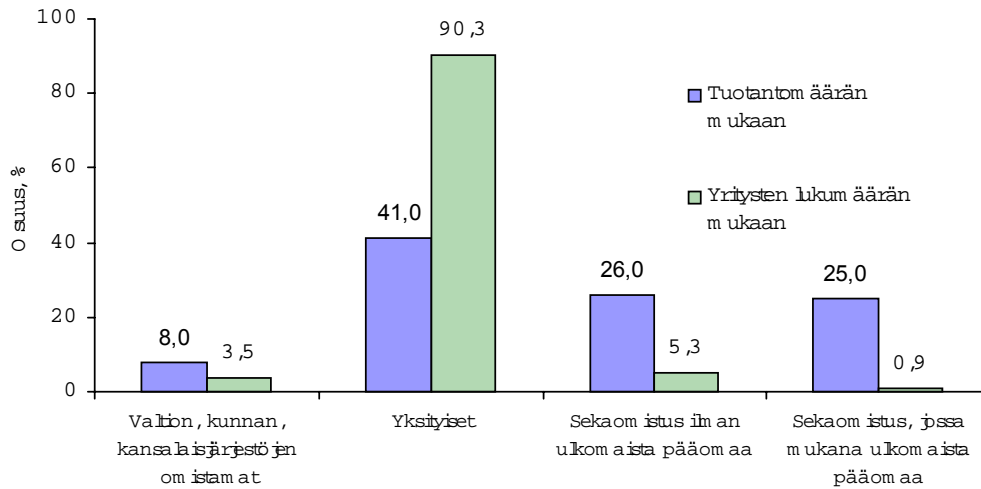
1990-luvulla Venäjän metsätalouseläntörakennetta yritettiin useaan otteeseen organisoida uudelleen, mutta toistaiseksi yritykset eivät ole johtaneet yksiselitteisesti myönteisiin tuloksiin.

Nykyään metsävarojen hallinto ja puunjalostusteollisuuden koordinoititehtävät on hajautettu. Metsien suojeluun ja käyttöön liittyvät asiat kuuluvat **Venäjän federaation luonnonvarainministeriön** alaisuuteen, kun taas metsäteollisuuden ongelmia ohjaa **Venäjän federaation teollisuus- ja tiedeministeriön metsäteollisuussektorin teollisuus- ja innovaatiopolitiikan osasto**. Metsäsektorin valtionhallinnolle kuuluvien valtuuksien jakaminen kahdelle ministeriölle ja ilmiselvä epäsuhta niiden kautta ohjattavissa rahoitusvirroissa voi monissa tapauksissa heikentää valtionhallintokoneiston tehokkuutta metsäalan asiainhoidossa.

Valtion tai kuntien omistuksessa olevien yritysten määrä on nykyään varsin pieni. Vuoden 2001 alussa niiden osuus kaikista metsäteollisuusyhtiöistä oli vain 4 %. Valtaosa yrityksistä, yli 90 %, on pieniä yksityisyhtiöitä, joiden osuus kokonaistuotannosta on kuitenkin paljon vaatimattomampi, vain 41 % (kuva 2.5.1). Metsäsektorilla on myös ulkomaista pääomaa: vaikka ulkomaisomistajille kuuluvien yhtiöiden määrä on varsin rajallinen (0,9 %), on niiden panos tuotantotoimintaan erittäin mittava – 25 %.

Kuva 2.5.1

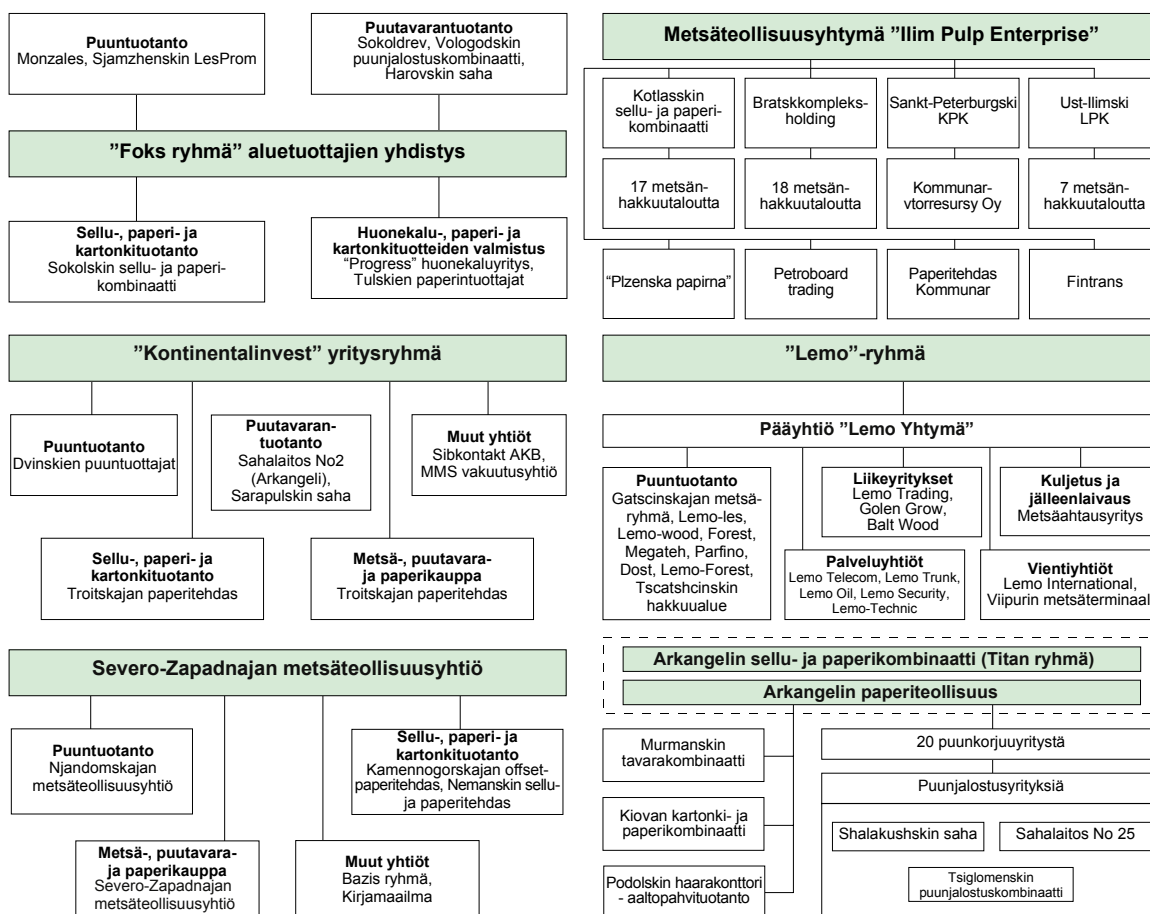
Metsäteollisuussektorin rakenne omistusmuodon mukaan

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Viime vuosien aikana alalla on ollut havaittavissa, että suurimmat, ennen kaikkea sellu- ja paperiteollisuusyhtymät, ovat alkaneet vähitellen liittyä yhteen. Jo nyt 200 suurimman venäläisen yrityksen joukossa on Ekspert-200:n arvion mukaan 9 metsäteollisuusyhtymää, joiden myynti vuonna 2000 oli yhteensä 55,6 mrd. ruplaa (noin 2 mrd USD:tä). Noihin suuriin kuuluvat Ilim Pulp Enterprise (33. sija), Syktyvkarin metsäteollisuusyhtymä (57), Arkangelin sellu- ja paperitehdas (66), AO Volga (68), Continentalinvest (70), Kontupohjan sellutehdas (76), Svetogorsk (81), Solikamskbumprom (110) sekä Segazhan sellu- ja paperitehdas (180). Osa näistä on vertikaalisen integroinnin periaatteella perustettuja holdingyhtiöitä, joihin kuuluu sekä korjuuyhtiöitä että jalostetumpien tuotteiden tuottamiseen erikoistuneita yhtiöitä (esim. Ilim Pulp Enterprise). Niiden kiistaton etu on siinä, että ne pystyvät valvomaan kaikkia tärkeitä jalostusvaiheita, mikä nostaa työn tehokkuutta oleellisesti. Metsäalan yhtiöiden integroituminen on toistaiseksi kuitenkin melko harvinaista.

Muutamia Venäjän metsäsektorilla toimivia suuria holdingyhtiöitä*

* kaavio antaa vain yleiskuvan metsäsektorin korporatiivisesta rakenteesta eikä suinkaan pyri olemaan täydellinen

Isot venäläiset rahoitus- ja teollisuusyhtiöt (myös ne joilla vielä jokin aika sitten ei ollut suoria suhteita metsä- ja metsäteollisuusbisnekseen) ovat tiedostaneet metsäsektorin todellisen potentiaalin. Todisteena tästä on kilpailun kiihtyminen puunjalostus- ja sellu- ja paperiteollisuusyrityksistä, jotka tuntuvat kehittämistä ajatellen houkuttelevimmilta. Metsäteollisuuden varoista kiinnostuneimpia ovat Severstal- ja Sibal-yhtiöt. Joidenkin tietojen mukaan vuonna 2002 Mezenskin saha ja Mezenskin metsäteollisuusyhtiö siirtyivät öljy-yhtiö LUKoil omistukseen. Uusien omistajien tulo voi auttaa tehostamaan alan toimintaa ja saamaan lisäinvestointeja. Monissa tapauksissa menetelmät, joita on käytetty omaisuuden uudelleenjaon yhteydessä, ovat kuitenkin kaukana sivistyneistä ja johtavat pikemminkin alan hajaantumiseen sekä huonontavat entisestään Venäjältä ulkomailla vallitsevaa kuvaa. Mutta jos nykyisen lainsäädännön puitteissa onnistutaan järjestämään konkreettinen kilpailu ja oikeus- ja välimesoikeuselimet sitoutuvat asiaan, niin vertikaalisesti integroituneiden yhtiöiden muodostamisesta voi tulla ehto metsäsektorin elpymiselle.

2.6 Yritysten rahatilanne

Metsä-, puunjalostus, sellu- ja paperiteollisuusyritysten talousluvut huononivat vuonna 2001 edellisvuoteen verrattuna. Vaikka ala kaiken kaikkiaan pysyi kannattavana, voittoa saatiin vähemmän. Metsäteollisuusyritysten voitto vuodelta 2001 oli yhteensä 15,7 mrd. ruplaa, mikä on 9 % vähemmän kuin vuonna 2000 (taulukko 2.6.1). Lisäksi tappiollisten yritysten määrä metsäalalla kasvoi vähän samalla kun se teollisuuden alalla yleensä laski.

Taulukko 2.6.1

Metsäteollisuusyritysten voiton (tappion) kehitys 2000 – 2001

Tunnusluku		2000	2001
Kannattavien yritysten voitto, milj. RUR		22 123	20 827
Kannattamattomien yritysten tappio, milj. RUR		4 857	5 118
Voitto (tappio) metsäalalla yhteensä, milj. RUR		17 266	15 709
Tappiollisia yrityksiä	metsäsektori	53,9	55,9
yritysten kokonaismäärästä, %	kaikki teollisuudenalat	39,7	37,8

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Metsäteollisuusyritysten ostovelkojen määrä pysyi käytännössä ennallaan, sillä se kasvoi vain 0,2 mrd. ruplaa ja oli siten vuoden 2002 alussa 54,9 mrd. ruplaa (taulukko 2.6.2). Siitä huolimatta yritykset pystyivät vähentämään velkarästejään huomattavasti. Jos 01.01.2001 yli puolet ostoveloista maksettiin myöhässä, niin vuoden kuluttua myöhästyneiden maksujen osuus oli 49,7 %. Viivästyneiden ostovelkojen tarkka määrä vuoden 2002 alussa oli siis 27,3 mrd. ruplaa, mikä on 2,7 mrd. ruplaa vähemmän kuin 01.01.2001.

Myyntisaamiset kertyivät huomattavasti nopeammin kuin ostovelat. Vuoden 2002 alussa myyntisaamiaisia metsäteollisuusyrityksillä oli 28,6 mrd. ruplaa eli 1 mrd. ruplaa enemmän kuin edellisvuonna. Samanaikaisesti toimet maksusuoritusten hoitamiseksi ajallaan olivat tuloksellisia. Viivästyneiden myyntisaamisten määrä laski lähes 4 % ollen siten vähän yli neljäsosa myyntisaamisten kokonaismäärästä.

Taulukko 2.6.2

Metsäteollisuusyritysten myyntisaamisten ja ostovelkojen kehitys 2000 – 2001

Tunnusluku	01.01.2001		01.01.2002	
	mrd. RUR	%	mrd. RUR	%
Ostovelat, yhteensä	54,7	100,0	54,9	100,0
joista viivästyneitä	30,0*	54,8	27,3	49,7
Myyntisaamiset, yhteensä	27,6	100,0	28,6	100,0
joista viivästyneitä	8,2	29,7	7,4	25,9

* arvio

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Metsäteollisuusyritysten ostoveloista valtaosa koostuu raaka-aine- ja materiaalityökaluista. Kun sopimuskumppaneille olevien velkojen maksuvelvoitteiden hoitamiseen kiinnitettiin huomiota, tavaratoimittajille olevien velkojen osuus laski vuoden 2002 alkuun mennessä 0,5 prosenttia ollen siten 31,5 %. Samaan aikaan viivästykset budjettiin olevien maksujen hoidossa kasvoivat hiukan siitä huolimatta, että budjetin ulkopuolisiin rahastoihin pidettävien maksujen osuus väheni hiukan.

Vaikka metsäteollisuussektorin myyntisaamisrästien absoluuttinen määrä hieman väheni (-0,2 mrd. ruplaa), tuon ryhmän velallisten painoarvo kasvoi 81,1 %:iin nousten 5,5 % 1. tammikuuta 2001 tilanteeseen verrattuna.

Taulukko 2.6.3

Metsäteollisuusyritysten viivästyneet ostovelat ja myyntisaamiset 2000 – 2001

Tunnusluku	01.01.2001		01.01.2002	
	mrd. RUR	%	mrd. RUR	%
Viivästyneet ostovelat, yhteensä	30,0*	100,0	27,3	100,0
joista:				
toimittajille	9,6*	32,0	8,6	31,5
eri tasojen budjetteihin	8,9*	29,7	8,4	30,8
budjetin ulkopuolisiin rahastoihin	9,7*	32,3	8,2	30,0
muut	1,8*	6,0	2,1	7,7
Kaikista yli 3 kk viivästyneistä veloista	25,0*	83,3	23,1	84,6
Viivästyneet myyntisaamiset, yhteensä	8,2	100,0	7,4	100,0
joista:				
ostajien	6,2	75,6	6,0	81,1
saaduista vekseleistä	0,1	1,2	0,1	1,4
valtiontilauksien tavaratilausmaksut	0,02	0,2	0,1	1,4
muut	2,0	24,4	1,4	18,9
Kaikista yli 3 kk viivästyneistä veloista	6,4	78,0	5,9	79,7

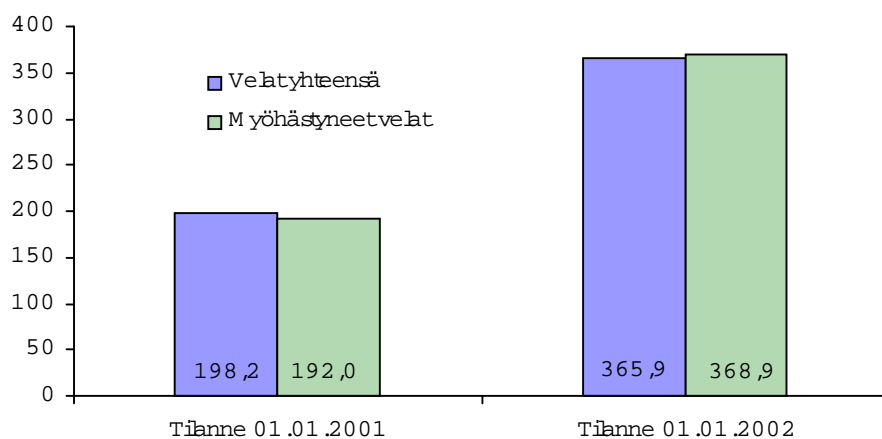
* arvio

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Metsäteollisuusyritysten omien velvoitteiden ja myyntisaamisten välinen kuilu on suuri (käytännössä ero on kaksinkertainen velkamäärän mukaan ja yli kolminkertainen maksurästien mukaan). Merkittävää parannusta ei kuluneen vuoden aikana tapahtunut. Vaikka alan velvoitteiden kokonaismäärä suhteessa velkamäärään väheni, velanmaksu myöhästyi entistä useammin (kuva 2.6.1).

Kuva 2.6.1

Metsäteollisuussektorin yritysten ostovelkojen ja myyntisaamisten suhde vuosina 2000 ja 2001, % (Myyntisaamisten määrä = 100 %)

Lähde: Venäjän tilastokomitea

2.7 Aineellis-tekninen perusta ja investointihalukkuus

Aineellis-tekninen perusta

Metsäalan aineellis-tekninen perusta on varsin epätydyttävä, tilanteen arvioidaan olevan jo lähes kriittinen. Koneiden ja laitteiden keski-ikä on 25 vuotta. Suurin osa koneista ja laitteista on 70 – 80 - prosenttisesti loppuun kulunut. Yli puolet korjuukoneista ja alavarastojen laitteista on poistettavassa kunnossa. Sellu- ja paperiteollisuuden puolella teknisistä laitteista vain 5 % vastaa maailmanlaajuista tasoa, yli 50 % kaipaa uudistusta ja 45 % on vaihdettava kokonaan. Tärkeimpien teknisten laitteiden todellinen käyttöikä ylittää normit keskimäärin 80 %:lla. Uusia laitteita ja tekniikkaa otetaan käyttöön kaksi kertaa vähemmän kuin niitä poistetaan tuotannosta. Uusimmalla tekniikalla valmistettujen tuotteiden osuus on alle kolmanneksen, monien tuotelajien kohdalla jopa alle 10 % (taulukko 2.7.1).

Taulukko 2.7.1

Uusinta tekniikkaa hyödyntämällä saatujen tuotteiden osuus, %

Nro	Tuote	1998	1999	2000	2001	Ennuste	
					(arvio)	2002	2003
1.	Puulajimenetelmään perustuva korjuutyö harvestereiden ja metsätraktoreiden avulla	8,0	8,0	10,0	12,0	13,0	13,0
2.	Kosteusprosentin mukaan luokiteltu sahatavara	26,0	27,0	28,0	29,0	30,0	32,0
3.	Isot liimatut vanerilevyt	28,0	31,0	31,0	32,0	33,0	34,0
4.	MDF-levyt	3,0	3,0	4,0	5,0	7,0	11,0
5.	Selluloosa ja sellujalosteet, jotka on valmistettu klooritonta valkaisumenetelmää ja suljettua vedenkiertoa hyväksikäyttäen	1,5	1,5	10,0	20,0	25,0	27,0
6.	Erikoispaperit kemian-, koneenrakennus- sekä lentokone- ja avaruusteollisuuteen	1,5	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5
7.	Luonnonmukaisesti valmistetut biolannoitteet, säilöntäaineet, lääkevalmisteet	1,5	1,5	2,0	2,0	2,2	2,5

Lähde: Venäläiset joukkotiedotusvälineet

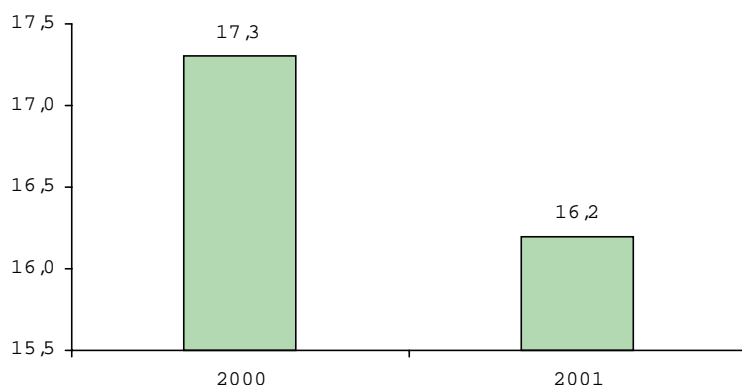
Venäläiset ja ulkomaiset investoinnit

Metsäalan vuotuinen investointitarve on kymmeniä miljardeja ruplia. Erityisen kipeä tämä ongelma on sellu- ja paperiteollisuusyritysten kohdalla. Uusia yrityksiä ei ole perustettu lähes kahteen vuosikymmeneen. Vuoteen 2005 mennessä metsäalan kehittämiseen on ehdottomasti sijoitettava vähintään 120 mrd. ruplaa tai venäläiset tuotteet menettävät kilpailukykynsä. Asiantuntija-arvioiden mukaan koko metsäsektorin optimaaliseen kehittämiseen on seuraavien 15 vuoden aikana sijoitettava 1,3 trilj. ruplaa.

Vuonna 2001 metsäalaan kohdistuva investointiaktiivisuus kuitenkin laski; investointeja tehtiin vain 16,2 mrd. ruplan arvosta, mikä on 1,1 mrd. ruplaa vähemmän kuin edellisellä kaudella (kuva 2.7.1). Pääsyy tähän löytyy rahatilanteen heikentymisestä niissä yrityksissä, joiden varat ovat olleet metsäalan investointien pääasiallinen rahoituslähde. Noiden yhtiöiden osuus vuonna 2001 oli noin 87 % kaikista pääomasijoituksista.

Kuva 2.7.1

Metsäsektorin yrityksiin tehdyt käyttöomaisuussijoitukset 2000–2001, mrd. RuR

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Metsäteollisuussektorin osuus teollisuusyritysten käyttöomaisuussijoitusten kokonaismäärästä on alle 3 % (taulukko 2.7.2). Tuon tunnusluvun mukaan metsäala on Venäjän teollisuuden suuralojen joukossa viimeisellä sijalla.

Taulukko 2.7.2

Käyttöomaisuusinvestoinnit teollisuusaloittain vuonna 2001

Teollisuudenala	Investointien määrä, mrd. RUR	Rakenne, %
Teollisuus kaikkiaan	585,1	100,0
Lämpövoimatalous	304,6	52,1
Sähkövoimatalous	56,7	9,7
Värimetallurgia	43,8	7,5
Elintarviketeollisuus	43,8	7,5
Koneenrakennus	40,6	6,9
Rautametallurgia	31,4	5,4
Kemia ja petrokemia	24,6	4,2
Metsä-, puunjalostus-, sellu- ja paperiteollisuus	16,2	2,8
Muut	23,4	4,0

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Ulkomaisten sijoittajien kannalta Venäjän metsäsektori edustaa vähiten kiinnostavinta teollisuudenalaa Venäjällä. Vuonna 2001 metsäteollisuussektorille saatiin ulkomaisia sijoituksia 241 milj. USD:tä (taulukko 2.7.3), mikä on 16 milj. USD:tä vähemmän kuin vuonna 2000. Tämän indikaattorin mukaan metsäteollisuussektori jää kaikkien muiden tärkeiden alojen jälkeen, houkutellen puoleensa investointeja melkein 6,6 kertaa vähemmän kuin kiinnostavin teollisuudensektori eli elintarviketeollisuus ja 2 kertaa vähemmän kuin värimetallurgia. Yhtä vähän edellisvuonna ulkomaisten sijoittajien joukossa kiinnostusta herätti vain petrokemian ala.

Taulukko 2.7.3

Ulkomaiset sijoitukset tärkeimmille teollisuustoimialoille vuonna 2001

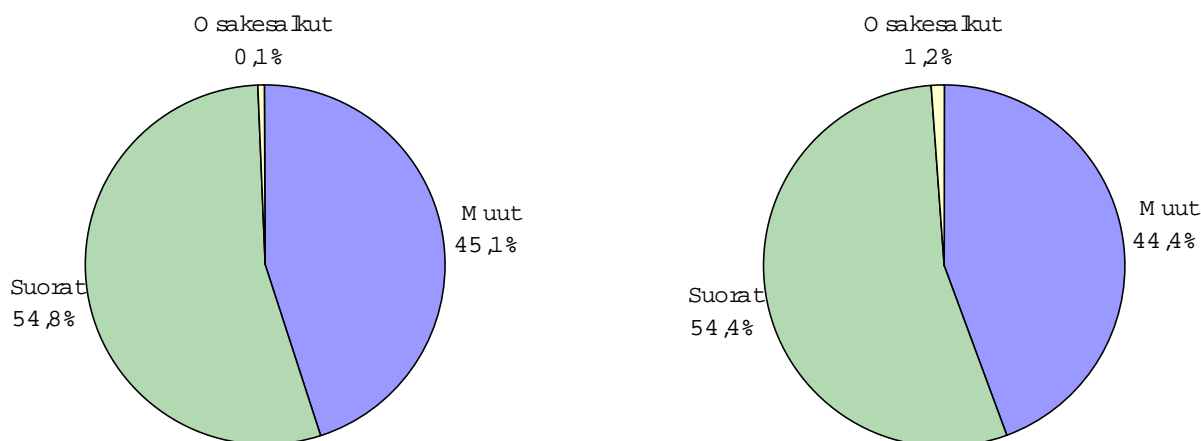
	Tehdyt sijoitukset, milj. USD	% -osuus
Ulkomaisia sijoituksia yhteensä	14258	100,0
Teollisuus yhteensä	5662	39,7
josta toimialoittain:		
Elintarviketeollisuus	1557	10,9
Rautametallurgia	1072	7,5
Lämpötuotanto	1023	7,2
Koneenrakennus ja metallinjalostus	703	4,9
	Tehdyt sijoitukset, milj. USD	% -osuus
Värimetallurgia	475	3,3
Kemianteollisuus ja petrokemia	275	1,9
Metsä-, puunjalostus-, sellu- ja paperiteollisuus	241	1,7
Muut	316	2,2

Lähde: Venäjän tilastokomitea

Mitä ulkomaalaisten metsäteollisuussektorille vuonna 2001 tekemien sijoitusten rakenteeseen tulee, on se muuttunut osakesalkkusijoitusten osuuden nousua lukuun ottamatta vain vähän edeltävästä kaudesta (kuva 2.7.2). On kuitenkin huomattava, että dollarimääräiset tiedot määristä ovat mitättömän pienet (0,2 ja 3 milj.), joten ei juurikaan ole aihetta puhua metsäteollisuusyhtiöiden osakemarkkinoiden oleellisesta vilkastumisesta. Entiseen tapaan yli puolet ulkomaisten tekemistä investoinneista on suoria investointeja, luottojen määrä (ryhmä ”muut”) vaihtelee 45 % tienoilla.

Kuva 2.7.2

Ulkomaisten sijoitusten rakenne Venäjän metsäsektorilla 2000-2001, %

Lähde: Venäjän tilastokomitea

2.8 Metsäteollisuussektorin kehitysnäkymät

Venäjän metsäteollisuussektorin tilanne ei salli laskea vakavasti otettavien positiivisten muutosten varaan lähitulevaisuudessa, jos nykyiset makrotalouden suhdanteet säilyvät ja jos valtiovallan elimiltä puuttuu metsäalan tilanteen vakauttamiseen suunnatut tarkat realistiset toimet. Lyhyellä tähtämellä nykyisten tendenssien vallitessa muutokset Venäjän metsäteollisuussektorilla tapahtuvat lähinnä seuraavien seikkojen vaikutuksesta:

Tuotanto

- vuosina 1999–2001 havaittu metsäteollisuustuotteiden tuotannon kasvun pysähtyminen sekä tuotantomäärien pysyminen vuoden 2001 tasolla tai mahdollinen 1 – 3 %:n lievä lasku
- metsäteollisuussektorin eri segmenttien eriytetyn kehitysdynamiikan säilyminen, pääasialliseksi kasvualaksi voi tulla sellu- ja paperiteollisuus muiden segmenttien kehityksen heiketessä tai pysyessä ennallaan
- yleisen tuotantorakenteen lievä muutos sellu- ja paperiteollisuuden tuotteiden hyväksi
- suurimpien yhtiöiden kehityksen ansiosta tuotannon keskittyminen jatkuu, mutta vähäisempänä kuin muilla teollisuudenaloilla Venäjällä

Ulkomaankauppa

- vientitoimitusten hallitseva asema metsätuotteiden myynnin yleisrakenteessa, puupohjaisten tuotteiden viennin lasku verrattuna vuoteen 2001
- vähäiset muutokset metsäsektorin tuotteiden ulkomaantoimitusten rakenteessa, pitemmällä tähtämellä jalostetumpien tuotteiden osuus voi kasvaa
- puupohjaisten tuotteiden tuonti Venäjälle kasvaa ensisijaisesti valmiiden puujalosteiden sekä hienopaperilaatujen toimitusten kehittymisen myötä

Yritysten rahatilanne

- suurimmalla osalla yhtiöistä tulosluvut laskevat edelleen, mahdollisia positiivisia muutoksia voi olla suurimpien vertikaalisesti integroituneiden yhtiöiden kohdalla
- ostovelkojen ja erityisesti myyntisaamisten rakenteen tervehtyminen parantuneen maksukurin sekä maksuviivästysten alenemisen ansiosta

Yritysten aineellinen ja tekninen tilanne sekä investoinnit

- metsäalan käyttöomaisuus kuluu entisestään, Venäjän metsäyritykset putoavat maailmalla toimivien yritysten kehityksestä
- alalle tulevien investointien määrän vähenee, valtaosa sijoituksista tehdään edelleen yritysten oman rahoituksen turvin